

Herkenning vleugelloze nachtvlindervrouwtjes in de winter

In Nederland en België komen dertien nachtvlindersoorten voor waarvan de vrouwtjes sterk gereduceerde vleugels hebben. Deze vrouwtjes steken alle energie in de voortplanting in plaats van vliegen. Hierdoor zijn de vleugels sterk gereduceerd. Vijf soorten vliegen voornamelijk voor de jaarwisseling en de overige acht na de jaarwisseling (opgenomen in de tabel hiernaast). Het moment waarop een vrouwtje wordt aangetroffen, is echter geen sluitend kenmerk om een soort op naam te brengen. Een vlinder met stompjes, kan ook een vlinder zijn die net uit de pop komt en nog bezig is om zijn vleugels op te pompen, zie bijvoorbeeld de foto hieronder van een lente-orvlinder (*Achlya flavicornis*). Het kan ook zijn dat er iets fout is gegaan bij dat proces. Let dus ook goed op de kenmerken van de vlinders bij het op naam brengen.

Deze lente-orvlinder is bezig met het oppompen van de vleugels.

Late meidoornspanner

Overzicht

In onderstaand overzicht staan de dertien soorten nachtvlinders die in de winter actief zijn en waarvan de vrouwtjes gereduceerde vleugels hebben. Per soort staat ter indicatie de piek weergegeven wanneer de imago's actief zijn en of de vleugels opvallend zijn.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Renpiek maand	Vleugels
Berkenwintervlinder	<i>Operophtera fagata</i>	oktober - december	Redelijk opvallend
Grote voorjaarsspanner	<i>Agriopis marginaria</i>	jan - april	Redelijk opvallend
Grote wintervlinder	<i>Erannis defoliaria</i>	oktober - december	Niet opvallend
Kleine voorjaarsspanner	<i>Agriopis leucophaearia</i>	jan - april	Niet opvallend
Kleine wintervlinder	<i>Operophtera brumata</i>	oktober - december	Redelijk opvallend
Late meidoornspanner	<i>Theria rupicapraria</i>	jan - april	Redelijk opvallend
Meidoornspanner	<i>Theria primaria</i>	jan - april	Redelijk opvallend
Najaarsboomspanner	<i>Alsophila aceraria</i>	oktober - december	Niet opvallend
Najaarsspanner	<i>Agriopis aurantiaria</i>	oktober - december	Redelijk opvallend
Perentak	<i>Phigalia pilosaria</i>	jan - april	Niet opvallend
Voorjaarsboomspanner	<i>Alsophila aescularia</i>	jan - april	Redelijk opvallend
Voorjaarskortvleugelmot	<i>Diurnea fagella</i>	jan - april	Redelijk opvallend
Voorjaarsspanner	<i>Apocheima hispidaria</i>	jan - april	Niet opvallend

Kleine wintervlinder

Operophtera brumata

Berkenwintervlinder

Operophtera fagata

Najaarsspanner

Agriopis aurantiaria

Najaarsboomspanner

Alsophila aceraria

- Vooral actief van oktober tot december. Soms tot in januari/februari
- Kleine puntige vleugelstompjes
- Stompjes met small zwart dwarsbandje

- Vooral actief van okt – december. Soms tot in januari/februari
- Vleugelstompjes reiken tot halverwege het achterlijf en zijn niet puntig
- Stompjes hebben duidelijk zichtbare, vrij brede zwarte bandjes

- Vooral actief van begin oktober t/m begin december
- Het lichaam is donkerbruin
- Donkerbruine vleugelstompjes duidelijk aanwezig
- Vleugelstompjes hebben gewoonlijk elk twee zwarte banden

- Vooral actief van half oktober t/m half december
- Zeer zeldzaam
- Volledige afwezigheid vleugels
- Vaak een flinke bos haartjes aan achterlijf

Meidoornspanner

Theria primaria

Late meidoornspanner

Theria rupicaparia

Voorjaarskortvleugelmot

Diurnea fagella

Grote wintervlinder

Erannis defoliaria

- Vooral actief van begin januari t/m begin maart. Soms al in december
- Bruine hoekige vleugels met een lengte van meer dan de helft van het achterlijf
- Breed, onduidelijk afgelijnd donkerbruin dwarsbandje dat niet versmald naar de binnenrand

- Vooral actief van eind januari t/m eind maart
- Bruine hoekige vleugels, met een lengte van maximaal de helft van het achterlijf
- Smal scherp afgelijnd donkerbruin, bijna zwart dwarsbandje dat meestal, op een onregelmatige manier, smaller toe loopt in de richting van de binnenrand van de vleugel

- Vooral actief van begin maart t/m eind april
- Relatief lange vleugels die zeer puntig en grijs zijn
- Lichte en donkere vorm

- Vooral actief van begin oktober t/m eind december
- Meestal geelwit met opvallende zwarte stippen
- Zeer kleine vleugelstompjes

Perentak

Phigalia pilosaria

- Vooral actief van begin januari t/m eind april
- Basiskleur bruinachtig
- Bruin met wit geringde poten die niet behaard
- Minder harig dan voorjaarsspanner
- Witte harige antennebasis en eerste antenneleden, dit is zwart bij de donkere vorm van de kleine voorjaarsspanner
- Soms een dubbele rij vlekjes over het achterlijf

Voorjaarsspanner

Apocheima hispidaria

- Vooral actief van half februari t/m half april
- Basiskleur gewoonlijk donkerbruin of zwartbruin
- Aan de voorkant wat meer gedrongen dan de vleugelloze vrouwtjes van andere bossoorten
- De poten zijn sterk behaard en soms wit geringd

Kleine voorjaarsspanner

Agriopsis leucophaearia

- Vooral actief begin januari t/m half april
- Donkergrijs of zwartachtig en heeft slechts heel kleine vleugelstompjes.
- Soms geringde poten
- Soms kraag met grotere schubben die wit/okerkleurig zijn
- Soms dubbele rij vlekken op lichaam
- Geen witte harige antennebasis en eerste antenneleden zoals perentak
- Meestal met pijlvlekjes op het midden van het lijf

Grote voorjaarsspanner

Agriopsis marginaria

- Vooral actief van begin februari t/m begin april
- Niet met andere soorten te verwarren door opvallende, relatief grote vleugels
- Vleugelstompjes met gewoonlijk donkere dwarslijnen of -banden
- Kleur varieert van bruinwit tot donkerbruin

Voorjaarsboomspanner

Alsophila aescularia

- Vooral actief van begin februari t/m half april
- Goed te herkennen door egaal buine uiterlijk
- Tonvormige onbehaarde, effen gekleurd lichaam
- Opvallend bruin haarbosje aan het uiteinde

Verantwoording

De kenmerken die worden benoemd zijn overgenomen van de soortpagina's op de website van De Vlinderstichting (www.vlinderstichting.nl/overzicht-vlinders) en de soortpagina's op Lepiforum.de. Hier staan onder andere afbeeldingen van de zeer zeldzame rouwrandspanner (*Lycia zonaria*), die niet in dit overzicht is meegenomen vanwege de extreme zeldzaamheid.

Tekst: Jurriën van Deijk. Vormgeving: Liesbeth van Agt. © De Vlinderstichting 2021. De afgebeelde foto's zijn voornamelijk afkomstig van waarneming.nl en waarnemingen.be. De foto's zijn gebruikt met een Creative Common licentie. Hiervoor bedanken wij de volgende fotografen: Arnold Wijker, Chris Geris, Chris Steeman, Dik Vonk, Erik-Jan Beenackers, Gerard Beersma, Henk Soepenbergh, Jan van Duinen, Jos Steeghs, Jurriën van Deijk, Karen Hartog, Leo Janssen, Marian en Bert, Miranda van Rijn, Ruud en Betty van Middelkoop, Sjors van het Strandje, Marian Schut en Willem Oosterhof.

Meidoornspanner